

Uitbreiding takenpakket van referentietaken Omgeving en Gezondheid met de coördinatie aanpak PFAS-verontreiniging

1. Context

Poly- en perfluoralkylstoffen (vaak afgekort als PFAS) is een verzamelnaam voor meer dan 6000 stoffen waarin o.a. een combinatie van fluorverbindingen en alkylgroepen voorkomen. Stoffen die tot deze groep behoren zijn onder andere FPOA en PFOS. Perfluorverbindingen (PFAS) zijn wijdverspreid aanwezig in het milieu door hun oplosbaarheid en sorptie (afhankelijk van grondtype en type PFAS-verbinding) en de resistentie tegen biologische en chemische afbraak. Door hun persistente eigenschappen kunnen PFAS zich ver verspreiden in het milieu.

Er is de laatste jaren brede aandacht voor en groeiende wetenschappelijke kennis over deze stoffen op internationaal niveau (cf. EU Chemicals Strategy) en op Vlaams niveau (Vlaams Actieplan PFAS). Op basis van deze groeiende kennis zijn er ook vragen gerezen over de mogelijke gezondheidsimplicaties die deze stoffen met zich kunnen meebrengen. Zo werd op basis van de wetenschappelijke kennis initieel geoordeeld dat de verontreiniging in de bodem geen ernstig gezondheidsrisico opleverde; de focus lag volledig op de grondwaterverontreiniging bij het bedrijf 3M. Recent zijn de toxicologische waarden internationaal echter heel sterk aangescherpt. Daardoor komen ook de gezondheidsaspecten van de problematiek heel scherp in beeld. De uitvoering van de werken door Lantis ter hoogte van de Oosterweelverbinding, waarbij wordt vastgesteld dat de gronden zijn verontreinigd met PFAS, zijn in Vlaanderen de aanzet geweest voor een sterk toegenomen aandacht bij de pers, de politieke wereld en de bevolking. De recente aandacht brengt een groeiende bezorgdheid over de mogelijke gezondheidseffecten met zich mee. Zoals bekend bevindt zich in Zwijndrecht het bedrijf 3M wat wereldwijd één van de grootste producenten was van PFOS. Momenteel worden er nog andere PFAS-verbindingen geproduceerd.

Gelet op de complexiteit van de aanpak van de PFAS-verontreiniging in de omgeving van het bedrijf 3M is een coördinatie van het dossier aangewezen op het niveau van de Vlaamse Regering. Binnen deze opdracht moet worden ingegaan op de beleidsdomeinoverschrijdende aspecten van het dossier alsook op de integrale aanpak van de verontreiniging en haar gevolgen. Dergelijke coördinatie-opdracht vergt een gedegen wetenschappelijke expertise inzake bodemverontreiniging, en met grondige kennis op het vlak van milieu en gezondheid. De noodzakelijk expertise sluiten aan bij de unieke expertisedomeinen van VITO en op basis waarvan de referentietaken '3. Beleidsondersteuning afval- en materialenbeleid, asbestafbouwbeleid en bodembeleid' en '9. Omgeving en gezondheid' aan VITO worden toegekend.

De opdracht moet bovendien in volle onpartijdigheid en onafhankelijkheid worden uitgevoerd. De opdrachthouder dient een onafhankelijke positie te hebben in het debat, met de focus op het oplossen van de huidige situatie. Samen met de verschillende partijen moet er gezocht worden naar raakvlakken om een oplossing te zoeken voor een complexe uitdaging die per slot van rekening heel onze samenleving aanbelangt. Het analyseren van mogelijke fouten uit het verleden vormt geen onderdeel van deze opdracht, dat hoort toe aan het Vlaamse parlement. Ook de beslissingen over te nemen maatregelen blijven de verantwoordelijkheid van de Vlaamse Regering en de administratie.

2. Omschrijving takenpakket

De referentietaken Omgeving en gezondheid wordt uitgebreid met een extra deeltaak 'Coördinatie aanpak PFAS-verontreiniging'. Deze deeltaak omvat een tweeledige opdracht: wetenschappelijke expertise bundelen en communicatie verzorgen.

De bundeling van de wetenschappelijke expertise in het onderzoeksveld en in de administratie is cruciaal. Het PFAS-probleem stelt zich in bodem, water, voedingsmiddelen, planten, mensen, ... Om tot een goed inzicht te komen van het risico en de blootstelling moeten de gegevens vanuit verschillende analyses samengebracht en geëvalueerd worden. Door het opzetten van een inhoudelijk expertenpanel zal deze uitwisseling beter mogelijk worden. Bovendien wordt een panel van toxicologen en experts industriële emissies samengesteld. Zij moeten de impact van de Oosterweelwerken evalueren m.b.t. een eventuele verhoging van de blootstelling aan PFOS. Ook bekijken ze of Lantis de juiste maatregelen neemt om de verspreiding van stof te beperken.

Binnen drie maanden moet de opdrachthouder een eerste rapport opleveren. Daarin zal hij verslag uitbrengen van de inzichten die ontstaan uit de analyses van de verschillende nieuwe bloedstaalnames en bodem- grondwater- en gewasmetingen. Verder is dit rapport ook een goed moment om de verschillende zgn. no-regret maatregelen te evalueren.

Het tweede luik van de opdracht is de communicatie verzorgen. Verspreide communicatie door verschillende betrokken partijen leidt tot onduidelijkheid voor de bevolking. Een betere afstemming van de communicatie en het centraliseren van de informatie voor de burgers op een website, zal zorgen voor eenduidige communicatie, gebaseerd op expertise van verschillende actoren (<https://www.vlaanderen.be/pfas-vervuiling>).

3. Uitvoering, aansturing en budget

De opdracht zal worden uitgevoerd door Karl Vrancken. Voor deze opdracht zal Karl Vrancken binnen VITO ressorteren bij de stafdienst van de gedelegeerd bestuurder en onafhankelijk van de onderzoeksafdelingen van VITO. Een analoge afspraak bij VITO geldt er sinds vele jaren voor het team Verificatiebureau Benchmarking Vlaanderen (onafhankelijke organisatie voor de bewaking van energiebeleidsvereenkomsten) en het team Erkenningen en audits (technische beoordeling in het kader van de erkenning van laboratoria), beiden ook (een onderdeel van) referentietaken

De onafhankelijkheid wordt mede gegarandeerd door de brede aansturing op hoogste niveau van de Vlaamse Overheid en Vlaamse Regering. Aansturing gebeurt door de interkabinettenwerkgroep waarin alle kabinetten vertegenwoordigd zijn. In aanvangsfase is er dagelijks overleg met deze groep. Daarnaast wordt er wekelijks gerapporteerd naar een groep van leidend ambtenaren met daarin:

- Henny De Baets <henny.de.baets@ovam.be>;
- Bernard De Potter <b.depotter@vmm.be>;
- De Clercq, Patricia <patricia.declercq@lv.vlaanderen.be>;
- Dewolf Dirk <dirk.dewolf@vlaanderen.be>;
- Windey Jeroen <jeroen.windey@vlaanderen.be>;
- Algoed Koen <koen.algoed@vlaanderen.be>;
- Boelaert Filip <filip.boelaert@mow.vlaanderen.be>
- Peter Cabus <peter.cabus@vlaanderen.be>

De deeltaak vangt op 9 juni 2021 voor een periode van één jaar en zeven maanden.

Budget 2021: 146 keuro (7/12 van 250 keuro); budget 2022: 250 keuro (telkens full cost conform Beheersreglement Referentietaken).